

dr hab. Elżbieta Aleksandrowicz, prof. AM w Łodzi
dawniej dziedzina sztuki muzyczne, dyscyplina rytmika i taniec
obecnie dziedzina sztuki, dyscyplina sztuki muzyczne

Adres do korespondencji:

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

ul. Gdańska 32

90 – 716 Łódź

tel. [REDACTED]

e-mail [REDACTED]

Zleceniodawca recenzji

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Rada Dyscypliny Artystycznej UMFC pismo w sprawie recenzji pracy doktorskiej mgr Witolda Biegańskiego. Przewód doktorski prowadzony na podstawie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku poz.1798.), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. z 2018 roku poz.261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz o postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1. i 3. Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669).

W dołączonej dokumentacji nie odnalazłam daty wszczęcia przewodu. W notatce jest podana data złożenia dokumentów – 17 maja 2016 roku, potwierdzona przez upoważnioną osobę.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Witolda Biegańskiego nt. „Romantyzm muzyki Fryderyka Chopina we współczesnej interpretacji na przykładzie spektaklu baletowego *Suita Chopinowska*”.

Promotor: ad. dr hab. Zofia Rudnicka

Podstawowe dane o Kandydacie

Mgr Witold Biegański urodził się _____ Edukację taneczną rozpoczął w 1990 roku, kolejno w szkołach: Krystyny Biegańskiej The Polish Saturday School im. Józefa Wybickiego oraz Krystyny Biegańskiej Szkole Polskiego Tańca i Muzyki im. Stanisława Augusta Poniatowskiego w Liverpoolu. W latach 1989 – 1995 Kandydat uczęszczał do brytyjskiej szkoły St. Edward's College również w Liverpoolu. Po przyjeździe do Polski, w roku 1995, rozpoczął naukę w Ogólnokształcącej Szkole Baletowej w Gdańsku, którą ukończył w 2003 roku. Studia wyższe podjął w Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie, gdzie po pięciu latach nauki akademickiej uzyskał tytuł zawodowy magistra sztuki.

Pan Witold Biegański oś swojej działalności choreograficznej koncentruje wokół kultury i historii Polski, ze szczególną atencją traktując twórczość kompozytorską Fryderyka Chopina

i innych polskich kompozytorów, jako źródła twórczego, choreograficznego tworzywa. Jeszcze jako uczeń szkoły baletowej, w 1999 roku, założył zespół baletowo-muzyczny *Fryderykiana*. Od tego momentu powstawały spektakle oparte na muzyce Chopina pod nazwą *Chopiniady*. Jednym z głównych założeń tworzenia i organizacji wspomnianych wydarzeń artystycznych było opracowywanie autorskich programów baletowo-muzycznych z prelekcjami tematycznymi, prezentowane początkowo głównie w województwie pomorskim, natomiast w późniejszym okresie, w przestrzeni kraju. Widowiska towarzyszyły ważnym wydarzeniom kulturalnym i historycznym w tym również związanych z obchodami Roku Chopinowskiego w 2010.

W 2006 roku powstała Fundacja Krystyny Biegańskiej pod nazwą Akademia Polskiego Tańca i Muzyki im. Stanisława Augusta Poniatowskiego w Gdańsku, której od 2012 roku Witold Biegański jest prezesem.

Doktorant był reprezentantem Polski na Międzynarodowym Wieczorze Choreografów podczas Festiwalu Łądeckiego Lata Baletowego. Brał również udział w Konkursach Choreograficznych szkoły Krystyny Biegańskiej w Gdańsku, gdzie uzyskał pierwsze nagrody w 2002 i 2008 roku oraz w Warszawskich Wieczorach Choreograficznych. Współorganizował I Konkurs Plastyczny dla Młodych i Dojrzałych Twórców *X Chopiniady* w tym samym roku, a także Konkurs Choreograficzny Młodych i Dojrzałych Twórców do muzyki kompozytorów polskich im. Wacława Niżyńskiego również w ramach *X Chopiniady* w Gdańsku. Niewątpliwie kierunek działalności społecznej, popularyzatorskiej i edukacyjnej w duchu patriotyzmu zasługuje na podkreślenie zwłaszcza, że według zamieszczonych informacji w dokumentach, działalność artystyczna koncentrująca się wokół miniatur i impresji choreograficznych wykonywanych przez *Fryderykiany* stworzonej przez Doktoranta, należy do wąskiej grupy zespołów specjalizujących się w podobnej tematyce.

Działalność Witolda Biegańskiego została uhonorowana nagrodą zespołową Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdana Zdrojewskiego w 2008 roku za *Fryderykiany*, spektakl *Mówią wieki ...poświęcony Gdańskowi*.

Poza działalnością choreograficzną należy wymienić wieloletnią pracę wykonawczą jako tancerz (Teatr Wielki – Opera Narodowa w Warszawie) oraz solista (Opera Nova w Bydgoszczy i Teatr Wielki w Łodzi). W latach 2003 – 2016 w dokumentacji Doktorant wymienia kilkadziesiąt spektakli operowych, i baletowych w których uczestniczył jako wykonawca. Lista jest okazała, jednak w wykazie pominięto kompozytorów dzieł scenicznych oraz tańczone role. Informacji należy szukać w dalszej części dokumentacji, co utrudnia analizę dorobku. Wykaz prac twórczych i artystycznych to ponad 30 pozycji choreograficznych, tanecznych oraz twórczych i organizacyjnych przy wystawach i wydarzeniach w których uczestniczył Doktorant, prezentowanych w kraju oraz poza jego granicami.

Z przedstawionych dokumentów wynika, że Witold Biegański odznacza się cennym dorobkiem artystycznym w szczególności wyspecjalizowanym w kierunku muzyki polskiej okresu romantyzmu i postromantyzmu.

Przebieg pracy zawodowej:

- 2003 - 2009, tancerz w Teatrze Wielkim – Opera Narodowa w Warszawie,
- 2009 – 2009 (zatrudnienie w okresie 4 miesięcy), solista w Opera Nova w Bydgoszczy,
- 2009 do chwili obecnej, solista w Teatrze Wielkim w Łodzi.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr. Witolda Biegańskiego składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie DVD oraz opisu, stanowiących jedną całość.

Jako dzieło artystyczne Doktorant przedstawia autorski spektakl baletowy *Suita Chopinowska*, którego premiera miała miejsce w Gdańsku, w Centrum św. Jana, 3 sierpnia 2017 roku w ramach *XIX Chopiniady* zorganizowanej przez Fundację Krystyny Biegańskiej Akademii Polskiego Tańca i Muzyki im. Stanisława Augusta Poniatowskiego. Przestrzeń sceniczna to przystosowane miejsce w kościele św. Jana. Zapoznając się z dokumentacją, spektaklem oraz opisem teoretycznym, trudno oprzeć się wrażeniu autentycznego poruszenia muzyką Fryderyka Chopina, która dla choreografa stała się nośnikiem podmiotowych emocji.

Autor odnosi się do mistrzów choreografii w następujących słowach:

Muzyka Chopina była wielokrotnie inspiracją dla neoklasyków i służyła jako temat do tworzenia nowych dzieł choreograficznych. Wśród najbardziej znanych twórców można by wymienić m.in.: Michaila Fokina „Chopinianę”, Petersburg (1909), Williama Dollara „Koncert Fortepianowy f-moll op.21”, Nowy Jork (1944), Jerome’a Robbinsa „Dances at the gathering”, Nowy Jork (1969), Johna Neumaiera „Damę Kameliową”, Stuttgart (1978), Maurice’a Bejarta „Wariacje Don Giovanniego”, (Bruksela (1979)).¹

Istotne znaczenie dla Doktoranta, w tworzeniu koncepcji artystycznej, miał nurt neoromantyczny oraz neoklasycyzyzm. Nawiązanie do stylistyki epok minionych oraz sposobu konstrukcji spektaklu, budowania dramaturgii a także traktowania w nim muzyki, posiada rzeczywistą analogię, może nawet trochę zbyt dosłowną, co odnoszę wrażenie mogło w pewnym stopniu wpłynąć na ostateczną wizję artystyczną przedstawionego dzieła.

Suita Chopinowska, to spektakl muzyczno-baletowy zrealizowany w technice tańca klasycznego. Wykonawcami byli tancerze zespołu *Fryderykiana*. Spektakl zbudowany jest z dwóch części. Część pierwszą wykonuje 6 tancerzy (3 kobiety i 3 mężczyzn), część drugą 7 tancerzy (3 kobiety i 4 mężczyzn, w tym autor projektu). Czas trwania widowiska to 42 minuty.

Według założeń, część pierwsza ma ukazywać amplitudę emocji, uczuć i wspomnień na poziomie abstrakcyjnym. Trudno doszukiwać się konkretnych, fabularnych skojarzeń, co w poetyckim podejściu do myśli autora jest dla mnie zrozumiałe. Mam jednak poczucie zbyt małych kontrastów w ruchu, ekspresji, rozplanowaniu kierunków ruchu, zbyt oszczędnej pracy w grupie. Środki dramaturgiczne, o których Doktorant pisze w tekście teoretycznym, nie do końca przekładają się na obraz. Sceny są momentami nużące, w efekcie wspomnianego wcześniej braku wyraźnych kontrastów w ruchu sugerowanych przez muzykę. Atutem rozplanowania przestrzennego jest zmienna praca solisty i duetów na stosunkowo małej scenie, co na pewno nie sprzyjało ekspresji wykonawczej. Plastyczne komponenty sceny to: obrazy wideo (projekcje), równie abstrakcyjne, komponujące się z muzyką i obrazem scenicznym, kostiumy w kolorach beżu, szarości, czerni oraz światło. Ten aspekt w całości korzystnie wpłynął na odbiór dzieła artystycznego.

W części pierwszej, Doktorant zdecydował się na kolaż następujących kompozycji Chopina: Poloneza-fantazji As-dur op.61, Sonaty c-moll op.4 nr 1, Wariacji B-dur nt. arii *La Ci Darem La Mano* z Don Juana W.A.Mozarta (w pracy pisemnej z błędem podany tytuł, brak rodzajnika „La”), Wariacji E-dur z Hexameronu, Poloneza Ges-dur op.posth.(w opisie mylnie podane metrum 4/4, powinno być 3/4), Poloneza A-dur op.40 nr 1, Ballady g-moll op.23 nr1., Koncertu fortepianowego e-moll op.11 cz.II. Romanze – Larghetto.

¹ Cytat z opisu dzieła Witolda Biegańskiego, s.40.

Wybór utworów należy do autora projektu i jest to przywilej przynależny twórcom. Dłuższe fragmenty mają swoje uzasadnienie w realizacji myśli choreograficzno-muzycznej, jednak zastosowanie bardzo krótkiego, wręcz lapidarnego fragmentu, trudno potraktować jako chęć interpretacji kompozycji nawet w kontekście całości spektaklu. Fragmenty następują jeden po drugim, nie ma pauz – trudno w takim „pośpiechu muzycznym” nasycić się w pełni liryczną i dramatyzmem muzyki. W odniesieniu do scen, które zostały zrealizowane w ramach części pierwszej na wyróżnienie, w mojej ocenie, zasługuje kompozycja choreograficzna do fragmentu Ballady g-moll. Tutaj autor projektu poddaje się emocjonalności muzyki, szuka środków wyrazu w tańcu, stosuje zadania aktorskie. Scena walki najwyraźniej sprawiała satysfakcję wykonawcom, którzy bardzo dobrze odnaleźli się w rolach. Zakończenie części pierwszej wycisza widza.

Część druga powstała w oparciu o sześć kompozycji: Wariację B-dur na temat arii *La Ci Darem La Mano* z opery Don Juan W.A. Mozarta (inny fragment), Preludium cis-moll op.45, Koncert fortepianowego f-moll op.21 cz. II Larghetto (w opisie nie odnalazłam podanej części), Preludium E-dur op.28 nr 9 (w opisie błędnie podany op.29), Etiudę c-moll op.10 nr 12, Polonez As-dur op.53. Według Doktoranta część druga spektaklu ma inne założenia niż pierwsza. Autor postawił sobie za zadanie przedstawić postaci ukazujące odmienne wartości ekspresyjne zawarte w muzyce Chopina: samotność, wzruszenie, zwycięstwo itp. Podczas oglądania widowiska nie odebrałam znaczących różnic. Obydwie części mają bohaterów, budowane są relacje, pojawiają się emocje, które oczywiście w założeniach i odbiorze mogą się od siebie różnić.

Pod względem dramaturgicznym część druga posiada więcej atutów. Jest wartka, z ciekawym rozplanowaniem przestrzeni (m.in. komponowanie ruchu w parterze), wyraźnymi zmianami nastrojów oraz również zastosowanymi, stosownymi, dokomponowanymi projekcjami.

Realizacja Etiudy c-moll op. 10 nr 12 zasługuje na wyróżnienie. Zastosowane rekwizyty (biały i czerwony szal), kostiumy, tempo i motoryka ruchu, bardzo dobra korespondencja z muzyką oraz dynamiczne wykonanie, to niewątpliwe atuty choreografii, która zbliża się do interpretacji ruchowej dzieła muzycznego wg zasad Emila Jagues-Dalcroze'a. Równie ciekawym i oryginalnym pomysłem jest realizacja projekcji do Preludium E-dur op.28 nr 9, bez udziału tancerzy na scenie. Obraz - projekcje zmienia się w trakcie trwania utworu nabiera coraz ciemniejszych barw. W połączeniu z nastrojem kompozycji bardzo trafnie oddał charakter muzyki i wpisał się w przebieg spektaklu. Szkoda tylko, że Doktorant 12-taktowy utwór jako jedną, pełną myśl kompozytora, skrócił do taktów 8 – dlaczego ?

Część druga kończy się fragmentem Poloneza As-dur op.53. Ma charakter patetyczny, podniosły, uroczy, chwilami liryczny. Wybór kompozycji jest tutaj uzasadniony lecz znów widz zastaje zaskoczony cięciem muzycznym. Kiedy już słyszy się w wyobraźni wejście tonacji E-dur (takt 81., bez modulacji) i rozpoczęcie charakterystycznych oktaw w lewej ręce, kompozycja się urywa.

Podsumowując część artystyczną stwierdzam, że ważnym atutem spektaklu jest jego idea, patriotyczny - narodowy charakter, estetyka, dbałość o szczególnie stylistyczny oraz wykonawczy. Warto zaznaczyć, spektakl nie jest przerysowany i posiada walory edukacyjne.

Choreograf w opisie dzieła artystycznego wielokrotnie podkreśla koncentrację uwagi na aspektach muzycznych: charakterystykę motywów przełożonych na ruch, frazy, artykulację, rytm i charakter utworu. W większym lub mniejszym stopniu przyjmuję muzykalność autora, który zmierzył się z bardzo wymagającym materiałem muzycznym. Muszę jednak dodać, że praca na dziedzictwie narodowym jakim jest muzyka Fryderyka Chopina nie należy do łatwych i bardzo zobowiązuje. Zapewne intencja autora choreografii była szlachetna ale odnośnie traktowanie muzyki efekt nie do końca właściwy.

Kształt dzieła, jego specyfikę, inspiracje oraz szczegółową analizę procesu twórczego dokumentuje opis dzieła artystycznego. Całość tekstu wraz ze streszczeniami w języku polskim i angielskim mieści się na ponad 200 stronach + załączniki.

Pracę teoretyczną podzielono na cztery rozdziały:

Rozdział I - *Idee epoki Oświecenia i ich wpływ na środowisko warszawskich nauczycieli Chopina*, poświęcony jest dynamicznym zmianom w sferze sztuki na początku XIX wieku oraz ich wpływom na kształtowanie się postaw osobowości świata nauki i sztuki, które m.in. miały wpływ na kompozytora,

Rozdział II – *Rola choreografa w spektaklu baletowym*, jest próbą zdefiniowania zakresu działań twórcy w obszarze choreografii, biorąc pod uwagę kontekst teoretyczny i praktyczny. W podrozdziale 2.2. można odnaleźć opis procesu tworzenia spektaklu *Suita Chopinowska* i bezpośrednio w podrozdziale 2.3. omówiona jest konstrukcja spektaklu,

Rozdział III – *Opis spektaklu*, zawiera inspiracje twórcze, projekt spektaklu oraz bardzo szczegółowy i obszerny zapis wszystkich zastosowanych rozwiązań w ruchu z nomenklaturą przynależną technice tańca klasycznego,

Rozdział IV – *Analiza elementów składowych spektaklu*, stanowi omówienie poza choreograficznymi elementami spektaklu: roli tancerzy – jako współtwórców i wykonawców, scenografii oraz warstwy muzycznej. Ta ostatnia powstała w oparciu o znakomite źródła tekstowe, głównie autorstwa Mieczysława Tomaszewskiego. Doktorant słusznie wielokrotnie odwołuje się do wiedzy i interpretacji Profesora.

Całość tekstu należy uznać jako opis dzieła artystycznego ze stosownym wprowadzeniem, nakreśleniem tła historycznego, stopniowo przechodzącego do ideowych i praktycznych kontekstów choreografii. Absolutnym zaskoczeniem był dla mnie ponad 140 stronicowy rejestr wszystkich pozycji rąk i nóg oraz *pas*, z podziałem na poszczególne takty w każdym utworze. Jest to praca godna podziwu ale mam wątpliwości, czy potrzebna na poziomie tak precyzyjnej szczegółowości ?

Zawarte w tekście opisu dzieła inspiracje choreografa, proces twórczy, wybór muzyki oraz praca z zespołem wykonawczym, obrazuje postać Pana Witolda Biegańskiego jako artystę, twórcę, tancerza i pedagoga - animatora. Praca opatrzona jest bogatą, specjalistyczną bibliografią.

Mimo niewątpliwych atutów opisu, Doktorant nie ustrzegł się pewnych braków, nieścisłości i błędów. Bezpośrednio, w tekście rozdziału III, zabrakło grafów ilustrujących układ, punkty i kierunki sceny, nie ma też odniesienia do załącznika. Bez wcześniejszego obejrzenia filmu, wyobrażenie organizacji przestrzeni scenicznej, w trakcie czytania opisu, nie jest możliwe.

Zamiennie stosowany jest zapis nazwy województw dużą i małą literą, również Europa Środkowa – zapis słowa: środkowa, podany jest z małej litery (s.12). We wszystkich miejscach w których autor podaje tłumaczenie własne tekstu obcojęzycznego, powinno być to zaznaczone. Załączniki nie są podzielone i opisane co zawierają. Dopiero na końcu pracy można odnaleźć dane dotyczące nagrań muzycznych – wykonawców i dyrygentów. Ta informacja powinna być umieszczona bezpośrednio w tekście przy opisie lub odwołać do załącznika.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę doświadczenie artystyczne mgr. Witolda Biegańskiego oraz zalety przedłożonej pracy doktorskiej, stwierdzam, że Doktorant potwierdza szeroką wiedzę teoretyczną w dyscyplinie artystycznej rytmika i taniec. Kandydat w autorski sposób zrealizował spektakl *Suita Chopinowska*, który stanowi wkład w rozwój sztuki tańca.

W swojej pracy doktorskiej rozwiązał założone oryginalne zagadnienie artystyczne.

Niniejszym działając zgodnie z wymaganiami art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku poz.1798.) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. z 2018 roku poz.261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz o postępowaniu o nadanie tytułu profesora, stawiam wniosek o przyjęcie pracy doktorskiej mgr. Witolda Biegańskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplina artystyczna rytmika i taniec.

Elżbieta Aragończyk